

edicija

ANAGRAM – prevedena poezija

urednik

Alen Bešić

naslov izvornika:

Anne Carson

Autobiography of Red

Copyright © by Anne Carson 1998

© za ovo izdanje Kulturni centar Novog Sada

© za prevod Arijana Luburić Cvijanović, Igor Cvijanović i KCNS

**Conseil des Arts
du Canada**

**Canada Council
for the Arts**

We acknowledge the support of the Canada Council for the Arts.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

**En
Karson**

**AUTOBIOGRAFIJA
CRVENOG**

roman u stihu

S engleskog preveli
Arijana Luburić Cvijanović i Igor Cvijanović

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA, 2021.

VILU

CRVENO MESO: PO ČEMU JE STESIHOR DRUGAČIJI?

Volim onaj osećaj kad reči rade šta žele i šta moraju.
Gertruda Stajn

Došao je posle Homera, a pre Gertrude Stajn, u teškom razdoblju za jednog pesnika. Rodio se 650. p. n. e. na severnoj obali Sicilije u gradu po imenu Himera i živio među izbeglicama koje su govorile mešavinom halkidskog i dorskog narečja. Izbeglo stanovništvo je gladno jezika i svesno da se svašta može dogoditi. Reči vrcaju. Reči, ako im dozvolite, rade šta žele i šta moraju. Stesihorove reči sabrane su u dvadeset šest knjiga od kojih nam je preostalo tek desetak naslova i nekoliko zbirki fragmenata. Ne zna se mnogo o njegovom radnom veku (izuzev čuvene priče da ga je oslepela Helena; videti dodatke A, B, C). Čini se da je bio izuzetno popularan. Koliko su ga kritičari cenili? Mnoge se drevne pohvale vezuju za njegovo ime. „Najhomerskiji među lirskim pesnicima“, kaže Longin. „Tim starim pričama on daje novi sjaj“, kaže Suida. „Vođen željom za promenom“, kaže Dionisije iz Halikarnasa. „Kako je samo nadaren za prideve!“, dodaje Hermogen. Ovde se dotičemo suštine pitanja „Po čemu je Stesihor drugačiji?“. Nije naodmet jedno poređenje. Kad je Gertruda Stajn morala da okarakteriše Pikasa rekla je: „Taj je radio.“ Tako se za Stesihora može reći: „Taj je iznalazio prideve.“

Šta je pridev? Imenice imenuju svet. Glagoli aktiviraju imena. Pridevi dolaze odnekud drugde. Latinsko *adjectivum* (*epitheton* na grčkom) i samo je pridev u značenju „pridodat“, „dodat“, „pripojen“, „uvezen“, „stran“. Pridevi deluju kao krajnje bezazleni dodaci, ali osmotrite ponovo. Ti sitni smisaoni mehanizmi zaduženi su da sve što postoji spoje s njegovim mestom u osobe-nosti. Oni su reze bića.

Naravno da postoji nekoliko načina bivstvovanja. U svetu homerskog epa, na primer, biće je stabilno, a osobenost je čvrsto ukorenjena u tradiciju. Kad

Homer pominje krv, krv je *crna*. Kad se pojave žene, žene su *leponoge* ili *očiju krasnih*. Posejdon uvek ima *modre obrve Posejdonove*. Smeh bogova je *grohotan*. Ljudska kolena su *hitra*. More je *trepetljivo*. Smrt je *preka*. Kukavice su *strašljive*. Homerovi epiteti predstavljaju jedan utvrđen način izražavanja pomoću kog Homer svaku svaku stvar na svetu povezuje s njenim najprikladnijim atributom i drži ih na mestu zarad epske potrošnje. Ima u tome neke strasti, ali kakve? „Potrošnja nije strast prema stvarima, već strast prema kodu“, kaže Bodrijar.

Dakle, na mirnoj površini tog koda rodio se Stesihor. A Stesihor je tu površinu neumorno proučavao. Izmicala mu je. Približavao joj se. Ona se zauzimala. „Strast prema kodu“ zvuči kao valjan opis tog trenutka. Iz potpuno nepoznatog razloga, Stesihor je počeo da podiže reze.

Stesihor je oslobodio biće. Sve stvari na svetu isplivale su na površinu. Najednom ništa više nije prečilo da konji budu *šupljokopiti*. Ili reke da budu *srebrnožile*. Ili dete *neizubijano*. Ili pakao *dubok koliko je sunce visoko*. Ili Herakle *durašan*. Ili planeta *sred noći zadenuta*. Ili besanik *izvanradostan*. Ili ubistva *kremastocrna*. Ispostavilo se da su neke stvari složenije. Za Helenu Trojansku, primera vezivala se pridevska tradicija bludništva zastarela već u vreme kad ju je Homer iskoristio. Kad je Stesihor razvrgao njene epitete, iz Helene je sinula takva svetlost da ga je možda na tren i oslepela. To je važno pitanje, pitanje Heleninog oslepljivanja Stesihora (videti Dodatke A, B), premda se uglavnom smatra nedokučivim (ali videti Dodatak C).

Mnogo podesniji je Gerionov primer. Gerion je ime jednog lika iz starogrčkog mita o kom je Stesihor napisao vrlo dugu lirsku pesmu u daktilo-epitritskom metru i trijadске strukture. Sačuvana su otprilike osamdeset i četiri papirusna fragmenta i šest navoda, koji se u standardnim izdanjima objavljuju pod naslovom *Gerionida* („Građa o Gerionu“). U njima se pripoveda o neobičnom krilatom crvenom čudovištu koje je živelo na ostrvu Eriteji (što je pridev koji znači naprosto „Crveno mesto“), gde je mirno čuvao krdo čarobnih riđih goveda, sve dok jednog dana junak Herakle nije doplovio morem i ubio ga kako bi kako bi se dočepao njegovih goveda. Ova priča se pripovedala na mnogo različitih načina. Herakle je bio znameniti grčki heroj, a likvidacija Geriona predstavlja jedno od Njegovih slavnih Dela. Da je Stesihor bio konvencionalniji pesnik mogao je iz Heraklove perspektive da uobličiti uzbuđljivi prikaz pobeđe kulture nad čudovišnošću. Ali umesto toga, preostali

fragmenti Stesihorove pesme nude mučan presek prizorâ, dostojanstvenih i žalobnih u isti mah, iz iskustva samog Geriona. Vidimo njegovo crveno de-tinjstvo i njegovog psića. Prizor neobuzdane sklonosti njegove majke, koji se prekida. Raštrkane scene Heraklovog dolaska morem. Proplamsaj bogova na nebesima koji ukazuju na Gerionov usud. Samu borbu. Trenutak kad sve se najednom uspori i Heraklova strela raskoli Gerionovu lobanju. Vidimo He-rakla kako ubija psića Svojom čuvenom toljagom.

Ali ovo je dovoljno za proemij. Možete i sami doći do odgovora na pitanje „Po čemu je Stesihor drugačiji?“ tako što ćete razmotriti njegovo remek-delo. Ispod sledi nekoliko njegovih najvažnijih fragmenata. Ako vam tekst bude težak, niste jedini. Vreme se okrutno ponelo prema Stesihoru. Njegov najduži citirani pasus ima trideset stihova, a ulomci na papirusu (koji se još pronalaze: najnoviji fragmenti izvučeni su 1977. godine iz kartonaže u Egiptu) koliko saopštavaju toliko i prećutkuju. Celokupni korpus Stesihorovih fragmenata na izvornom grčkom jeziku dosad je objavljen u trinaest izdanja koja su pri-redili različiti urednici, počev od Bergka 1882. godine. Sva izdanja se uneko-liko razlikuju po sadržaju i rasporedu datog sadržaja. Bergk kaže da je istorija teksta nalik dugom udvaranju. Kako god bilo, fragmenti *Gerionide* čitaju se kao da je Stesihor napisao pozamašnu narativnu pesmu, potom je iscepkao na parčice i zakopao te delove u kutiju s nekoliko stihova i predavačkih beleški i komadića mesa. Brojevi fragmenata govore otprilike kojim redom su ti par-čići ispadali iz kutije. Kutiju, naravno, možete da tresete i dalje. „Verujte mi zbog mesa i zbog mene“, kao što kaže Gertruda Stajn. Izvolite. Tresite.

CRVENO MESO: STESIHOROVİ FRAGMENTI

I. GERION

Gerion beše čudovište sve na njemu beše crveno
Njušku je jutros isturio ispod pokrivača crvenu
Kakav škrt crveni krajolik gde govedima mu kožu struže
Konop što ih sapinje na crvenom vetru
Zavukao se u crvenu praskozornu pihciju Gerionovog
Sna

Gerionov san započe crveno potom se iskrađe iz bačve i umače
Nagore slomi srebro izbi kroz korenje kao kuče

Skriveno kuče S prednje strane još jednog crvenog dana

II. U MEĐUVREMENU ON DOĐE

Preko slanih bregova beše On
Znao je za kućno blago
Beše opazio crveni dim iznad crvenih kula

III. GERIONOVI RODITELJI

Ako budeš navaljivao da nosiš masku za obedom
Onda Laku Noć rekli su i oterali ga uz
One krvolipteće stepenice u vrelo suvo Naručje
U crveni taksi inkubusa što otkucava
Neću da idem hoću da ostanem Dole i čitam

IV. GERIONOVA SMRT STIŽE

Gerion je hodio crvenom dužinom svog uma i odgovarao Ne
Ubistvo beše I pogođen prizorom poleglog krda
Svi ti miljenici reče Gerion A sad ja

V. GERIONOVA POVRATNA SUDBINA

Njegova majka je videla takve su majke
Veruj mi rekla je Tvorac njegove blagosti
Ne moraš smesta da odlučiš
Iza njenog crvenog desnog obraza Gerion je video
Kalem vrele ploče što se usijava

VI. U MEĐUVREMENU NA NEBESIMA

Atina je gledala kroz pod
Čamca sa staklenim dnom Atina je pokazala
Zeus je pogledao *Njega*

VII. GERIONOV VIKEND

Kasnije znatno kasnije otišli su iz bara i vratili se u kentaurov
Dom kentaure je imao pehar od lobanje Koji je držao tri
Mere vina Držao ga je i pio Dođite ovamo možete
Doneti svoje piće ako vas je strah da dođete sami Kentaur
Potapša sofu pored sebe Crvenkasta žuta sitna živuljka
Ne pčela pope se Gerionu uz kičmu iznutra

VIII. GERIONOV OTAC

Ćutljiv koren možda zna da više Voleo je da
Usisava reči Evo jedne moćne umeo je reći
Pošto bi danima stajao u dovratku
NOĆNAČAURAFRKNU

IX. GERIONOV RATNI DOSIJE

Gerion je ležao na tlu prekrivši uši Zvuk
Konjâ poput ruža živih spaljenih

X. OBRAZOVANJE

U ta vremena policija beše slaba Porodica beše jaka
Ruka u ruci prvog dana Geriona je majka odvela u
Školu Namestila mu je crvena krilašca i gurnula ga
Kroz vrata

XI. U PRAVU

Ima li mnogo dečaka koji misle da su
Čudovište? Ali u mom slučaju ja sam u pravu reče Gerion
Psu sedeli su na liticama Pas ga je posmatrao
Razdragano

XII. KRILA

Stupa s izbrazdanog martovskog neba i tone
U slepo atlantsko jutro Jedan mali
Crveni pas skakuće po žalu miljama ispod
Poput oslobođene sene

XIII. HERAKLOVA SMRTONOSNA TOLJAGA

Crveni psić nije video osetio je Sva
Zbivanja se nastavljaju sem jednog

XIV. HERAKLOVA STRELA

Strela znači ubiti Razdelila je Gerionovu lobanju poput češlja
Dečaku je vrat nagnula Pod čudnim tromim uglom postrance kao kad
Mak se stidi dok ga šiba Nagi lahor

XV. SVE POZNATO O GERIONU

Voleo je munje Živeo je na ostrvu
Majka mu beše
Nimfa s reke što teče ka moru
Otac mu je bio zlatnog
Sečiva oruđe Stare sholije kažu da
Stesihor kaže da je
Gerion imao šest šaka i šest stopala i krila
Bio je crven a
Njegovo neobično krdo budilo je zavist
Herakle dođe i
Ubi ga zbog njegovog krda

Kao i psa

XVI. GERIONOV KRAJ

Crveni svet i odgovarajući crveni lahori se
Nastaviše Gerion ne nastavi

DODATAK A

TESTIMONIA

NA TEMU HELENINOG OSLEPLJIVANJA

STESIHORA

Suida s. v. *palinodia*: „Opozivna pesma“ ili „reći suprotno od onog što ste već rekli“. Npr., pošto je pogrdno pisao o Heleni Stesihor je oslepeo, ali je onda napisao enkomion posvećen njoj i ponovo progledao. Enkomion je iz sna proistekao i zove se „Palinodija“.

Isokrat *Helena* 64: U želji da pokaže svoju moć, Helena je od pesnika Stesihora načinila primer za druge. Jer činjenica jeste da je započeo svoju pesmu „Helena“ zrnцем blasfemije. Potom kad je ustao shvatio je da je ostao bez očiju. Smesta zaključivši zašto, spevao je takozvanu „Palinodiju“ pa ga je Helena vratila u njegovo prirodno stanje.

Platon *Fedar* 243a: U mitologiji postoji drevna taktika očišćenja zlikovaca od greha, koju Homer nije razumeo, ali Stesihor jeste. Kad je shvatio da je oslepljen zbog klevetanja Helene Stesihor nije (poput Homera) tek stao u mestu smeten – ne! Naprotiv. Stesihor je bio intelektualac. Razumeo je uzrok i smesta je seo da speva [svoju „Palinodiju“]...